

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมจิตอาสาของนิสิตปริญญาตรีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตอาสา โดยมีรายละเอียดในการนำเสนอตามลำดับดังต่อไปนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับจิตอาสา
 - 1.1 ความหมายของพฤติกรรมจิตอาสา
 - 1.2 องค์ประกอบของพฤติกรรมจิตอาสา
 - 1.3 รูปแบบพฤติกรรมจิตอาสา
 - 1.4 ผลจากการขาดพฤติกรรมจิตอาสา
 - 1.5 คุณลักษณะทั่วไปของบุคคลที่มีพฤติกรรมจิตอาสา
 - 1.6 ความสำคัญของการมีจิตอาสา
 - 1.7 ปัจจัยที่ก่อให้เกิดจิตอาสาและพฤติกรรมจิตอาสา
2. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมจิตอาสา
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับจิตอาสา

1.1 ความหมายของพฤติกรรมจิตอาสา ได้มีผู้ให้ความหมาย ดังนี้

ชาย โพธิ์สิตา และคณะ (2540 : 14) ใช้คำว่า จิตสำนึกต่อสาธารณสมบัติ และให้ความหมายในเชิงพฤติกรรมไว้ว่า การใช้สาธารณสมบัติอย่างรับผิดชอบ หรือการรับผิดชอบต่อสาธารณสมบัติซึ่งมีนัยสองประการ ได้แก่

1. รับผิดชอบต่อสาธารณสมบัติ ด้วยการหลีกเลี่ยงการใช้และการกระทำที่จะก่อให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อสาธารณะสมบัตินั้นๆ รวมไปถึงการถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลสาธารณะสมบัติ ในวิสัยที่ตนสามารถทำได้ เช่น การแจ้งผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องเมื่อได้พบความเสียหายเกิดขึ้นเป็นต้น

2. การเคารพสิทธิในการใช้สาธารณสมบัติของผู้อื่น เพราะสาธารณะสมบัติ คือของที่คนทั่วไปมีสิทธิในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์ ดังนั้นการใช้สาธารณสมบัติอย่างรับผิดชอบต่อสาธารณะสมบัติจึงหมายถึงการคำนึงว่าคนอื่นก็มีสิทธิในการใช้เช่นเดียวกัน จะต้องไม่ยึดสาธารณะสมบัตินั้นไว้เป็นของส่วนตัวและไม่ปิดกั้นโอกาสการใช้ประโยชน์ของผู้อื่น

งานวิจัยของ ชาย โพธิสิตา และคณะ (2540 : 16) ที่ทำการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับจิตสำนึกต่อสาธารณสมบัติ : ศึกษากรณีกรุงเทพมหานคร ได้สรุปความเข้าใจของจิตสาธารณะสมบัติหรือพฤติกรรมจิตอาสาไว้คือ เป็นจิตสำนึกแบบที่บุคคลไม่ต้องทำอะไรมาก เพียงแต่ไม่ก่อให้เกิดความเสียหายหรือไม่ทำลายสาธารณสมบัติที่ตนใช้ก็พอ ซึ่งเป็นการแสดงออกว่าบุคคลมีความเข้าใจว่าควรหรือไม่ควรปฏิบัติอย่างไรกับสาธารณสมบัติ

เป็นระดับที่บุคคลกระทำการอันแสดงว่าเขามีความรับผิดชอบที่ดีต่อสาธารณสมบัติไม่ว่าจะ ได้ใช้หรือไม่ได้ใช้สมบัตินั้นก็ตาม เช่น การมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาสาธารณสมบัติที่ชำรุดเสียหาย กนิษฐา นิตศน์พัฒนา และคณะ (2541 : 8) ได้ให้ความหมายของพฤติกรรมจิตอาสาว่าเป็น คำเดียวกับคำว่า จิตสำนึกทางสังคม หมายถึง การตระหนักรู้และคำนึงถึงส่วนรวมร่วมกันหรือคำนึงถึงผู้อื่นที่ร่วมความสัมพันธ์เป็นกลุ่มเดียวกับตน

พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว (2541 : 5) ใช้คำว่า “จิตสำนึก” จิตสำนึก (Consciousness) เป็นสภาวะจิตใจที่เกี่ยวกับความรู้สึก ความคิด ความปรารถนาต่างๆ สภาวะจิตใจดังกล่าวเกิดการรับรู้ ซึ่งมีความหมายเหมือนกับการรู้ตัว(awareness) อันเป็นผลจากการประเมินค่าการเห็นความสำคัญ ซึ่งเป็นสิ่งที่ได้มาจากทัศนคติ(attitude) ความเชื่อ (beliefs) ค่านิยม(values) ความเห็น(opinion) ความสนใจ(interests) ของบุคคล คำว่า “จิตสำนึก” มีความหมายใกล้เคียงที่สุดกับคำว่า “ความเชื่อ (beliefs)” ซึ่งเป็นสิ่งที่เกิดจากการรวบรวมและสัมพันธ์กันของประสบการณ์ของคน ทำหน้าที่ประเมินค่าของจิตใจว่าสิ่งใดเป็นสิ่งสำคัญ หากปราศจากความเชื่อประสบการณ์ต่างๆ ที่คนมีอยู่นั้น ก็จะอยู่เพียงในความทรงจำ ไม่มีส่วนใดมีความเด่นชัดขึ้นมา แต่หากว่าประเมินค่าแล้วตระหนักถึงความสำคัญที่มีต่อสิ่งนั้นแสดงว่า จิตสำนึกถึงสิ่งนั้นๆ ของบุคคลได้เกิดขึ้นแล้ว จิตสำนึกของบุคคลเป็นสภาวะที่จิตใจก่อนการแสดงออกเชิงพฤติกรรมทางกายภาพของบุคคล การมีจิตสำนึกที่ดีต่อสิ่งหนึ่งไม่ทำให้คนต้องแสดงออกตามจิตสำนึกเสมอไป พฤติกรรมแสดงออกใดๆของมนุษย์นั้นเป็นผลมาจาก (1) ทัศนคติ (2) บรรทัดฐาน (3) นิสัย และ (4) ผลที่คาดว่าจะได้รับหลังจากทำพฤติกรรมนั้นๆแล้ว

มัลลิกา มัติโก (2541 : 5) ให้ความหมายจิตสำนึกทางสังคมว่าเป็นการตระหนักรู้และคำนึงถึงผู้อื่นที่ร่วมความสัมพันธ์เป็นกลุ่มเดียวกับตน

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (2542 : 14) ได้ให้ความหมายพฤติกรรมจิตอาสาว่าเป็นการรู้จักเอาใจใส่เป็นธุระและเข้าร่วมในเรื่องของส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ต่อชาติ

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2544 : 6) ให้ความหมายของ พฤติกรรมจิตอาสาว่า หมายถึง ความคิดที่ไม่เห็นแก่ตัว มีความปรารถนาที่จะช่วยเหลือ ช่วยแก้ปัญหาให้แก่ผู้อื่นหรือสังคม พยายามฉวยโอกาสที่จะช่วยเหลืออย่างจริงจังและมองโลกในแง่ดีบนพื้นฐานของความเป็นจริง

วิรัตน์ คำศรีจันทร์ (2544 : 6) ให้ความหมายว่า จิตสำนึกสาธารณะ หมายถึงกระบวนการคิด และลักษณะของบุคคล ที่มีการปฏิบัติโดยมีกระบวนการในระดับบุคคลไปสู่สาธารณะ มีความรักและรู้สึกเป็นเจ้าของสาธารณะ ต้องการที่จะทำประโยชน์มากกว่าที่จะรับจากสาธารณะ

ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร และคณะ (2547 : 2-3) ให้ความหมายของพฤติกรรมจิตอาสาหมายถึง การรู้จักเอาใจใส่เป็นธุระและเข้าร่วมในเรื่องของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่มโดยพิจารณา ความรู้ความเข้าใจหรือพฤติกรรมที่แสดงออกถึงลักษณะดังนี้

1. การหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่จะทำให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม และการถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของส่วนรวมในวิสัยที่ตนสามารถทำได้

2. การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่มโดยไม่ยึดครองของส่วนรวมนั้นเป็นของตนเอง ตลอดจนไม่ปิดกั้นโอกาสของบุคคลอื่นที่จะใช้ของส่วนรวมนั้น

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า พฤติกรรมจิตอาสา หมายถึงการกระทำที่แสดงออกต่อความรับผิดชอบต่อสาธารณสมบัติด้วยการเอาใจใส่ดูแล เป็นธุระเข้าร่วมในเรื่องส่วนรวมของกลุ่มโดยพิจารณาจากการที่บุคคลหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำชำรุดเสียหายต่อส่วนรวม มุ่งปฏิบัติเพื่อส่วนรวมในการดูแลรักษาของส่วนรวม เช่น การทำหน้าที่ตามที่กำหนด การดูแลความสงบเรียบร้อย การรักษาสาธารณสมบัติ รับรู้ถึงปัญหาที่เกิดขึ้น มีส่วนร่วมในการหาแนวทางป้องกันและแก้ไข และติดตามประเมินผล รวมถึงการไปรับอาสาทำงานบางอย่างเพื่อส่วนรวมเคารพสิทธิผู้อื่นในการใช้ของส่วนรวม ไม่ปิดกั้นการใช้ของบุคคลอื่น มีการแบ่งปันหรือเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้ของส่วนรวม ไม่ยึดครองของส่วนรวมมาเป็นของตัวเอง

1.2 องค์ประกอบของพฤติกรรมจิตอาสา

จากการประมวลเอกสารที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมจิตอาสาในหลายด้าน

นันทวัฒน์ ชุนซี (2546 : 4) และ ธรรมนันท์ทิศา แจ้งสว่าง (2547 : 8) ได้สรุปองค์ประกอบของพฤติกรรมจิตอาสาไว้ 3 องค์ประกอบ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 คือการหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่จะทำให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม กำหนดตัวชี้วัดจาก

1. การดูแลรักษาของส่วนรวม ใช้ของส่วนรวมแล้วเก็บเข้าที่
2. ลักษณะการใช้ของส่วนรวม รู้จักใช้ของส่วนรวมอย่างประหยัดและทะนุถนอม

องค์ประกอบที่ 2 คือการถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของส่วนรวมในวิสัยที่ตนสามารถทำได้ กำหนดตัวชี้วัดจาก

3. การทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเพื่อส่วนรวม

4. การรับอาสาที่จะทำบางอย่างเพื่อส่วนรวม
องค์ประกอบที่ 3 การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม
กำหนดตัวชี้วัดจาก
 5. การไม่ยึดครองของส่วนรมนั้นมาเป็นของตนเอง
 6. การเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้สามารถใช้ของส่วนรมนั้น
- โดยสรุปเป็นนิยามออกเป็น 3 องค์ประกอบ และ 6 ตัว ชี้วัด ดังนี้

องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด
1. การหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่จะทำให้ เกิดความชำรุดเสียหายต่อส่วนรวม	1.1 การดูแลรักษา 1.2 ลักษณะของการใช้
2. การถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแล	2.1 การทำหน้าที่ที่ถูกกำหนด 2.2 การรับอาสาที่จะทำบางสิ่งบาง สิ่งบางอย่างเพื่อส่วนรวม
3. การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวม	3.1 ไม่นำของส่วนรวมมาเป็นของ ตนเอง 3.2 แบ่งปันหรือเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ ใช้ของส่วนรวม

1.3 รูปแบบพฤติกรรมจิตอาสา

รูปแบบพฤติกรรมจิตอาสาหรือจิตสำนึกสาธารณะนั้น มีการแบ่งรูปแบบที่แตกต่าง
กันไปตามระดับอายุของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ซึ่งแบ่งรูปแบบจิตอาสาไว้ดังนี้

สมพงษ์ สิงหะพล (2542 : 15-16) ได้กล่าวถึงจิตสำนึกว่ามีอยู่ 3 ด้านหลักๆ คือ

1. จิตสำนึกเกี่ยวกับตนเอง (Self consciousness) เป็นจิตสำนึกเพื่อพัฒนาตนเอง
ให้ตนเองเป็นบุคคลสมบูรณ์ยิ่งขึ้น จิตสำนึกด้านนี้การศึกษาไทยมุ่งมั่นปลูกฝังมานาน เกิดบ้างไม่เกิด
บ้างไปตามสภาพการณ์ เป็นจิตสำนึกแบบคลาสสิกที่ทุกสังคมพยายามเหมือนกันที่จะสร้างให้เกิดขึ้น
ให้ได้ เช่น ความขยัน ความรับผิดชอบ ความมานะอดทน เป็นต้น เป็นจิตสำนึกที่ถูกปลูกฝังและมีมา
นานตามสภาพสังคมไทย
2. จิตสำนึกเกี่ยวกับผู้อื่น (Others oriented consciousness) เป็นจิตสำนึกของ
ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของคนในกลุ่มชนหนึ่ง เช่น ความเห็นอกเห็นใจ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

ความสามัคคี เป็นต้น เป็นจิตสำนึกที่คนไทยส่วนใหญ่ถูกหล่อหลอมมาจากพื้นฐานดั้งเดิมของวัฒนธรรมไทยอยู่แล้วสร้างกันได้ไม่ยากนัก

3. จิตสำนึกเกี่ยวกับสังคม หรือจิตสำนึกสาธารณะ (Social or public consciousness) เป็นจิตสำนึกที่ตระหนักถึงความสำคัญในการอยู่ร่วมกัน หรือคำนึงถึงผู้อื่นที่ร่วมความสัมพันธ์เป็นกลุ่มเดียวกัน เป็นจิตสำนึกที่คนไทยยังไม่ค่อยมี และขาดกันอยู่มาก เพราะพื้นฐานความเป็นมาของสังคมไทย สมควรที่จะรีบพัฒนาขึ้นโดยเร็ว เช่น จิตสำนึกด้านเศรษฐกิจ จิตสำนึกด้านการเมือง จิตสำนึกด้วยสิ่งแวดล้อม จิตสำนึกด้านสุขภาพ เป็นต้น

พฤติกรรมจิตอาสาแบ่งได้เป็น 3 ด้าน ดังนี้

1. การใช้โดยพิจารณาจากความรู้ความเข้าใจพฤติกรรมที่แสดงออก ดังนี้
 - 1.1 ดูแลรักษาสิ่งของ เมื่อใช้แล้วมีการเก็บรักษาให้คงอยู่ในสภาพดี
 - 1.2 ลักษณะของการใช้ของส่วนรวมอย่างประหยัด และทะนุถนอม
2. การถือเป็นที่มาที่ โดยพิจารณาจากความรู้ความเข้าใจพฤติกรรมที่แสดงออกดังนี้
 - 2.1 ทำตามหน้าที่และเคารพกฎระเบียบที่กำหนด
 - 2.2 รับอาสาที่จะทำบางอย่างเพื่อส่วนรวม คอยสอดส่องดูแลสาธารณะสมบัติของส่วนรวม
3. การเคารพสิทธิ โดยพิจารณาจากความรู้ความเข้าใจพฤติกรรมที่แสดงออกดังนี้
 - 3.1 ไม่นำของส่วนรวมมาเป็นของตนเอง
 - 3.2 แบ่งปันและเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้ของส่วนรวม

1.4 ผลจากการขาดพฤติกรรมจิตอาสา

การที่คนมาอยู่ร่วมกันเป็นสังคม ย่อมต้องมีความสัมพันธ์ในรูปแบบการพึ่งพากัน คนในสังคมซึ่งมีบทบาทหน้าที่แตกต่างกันไป ถ้าคนในสังคมขาดจิตสำนึกสาธารณะ ซึ่งนอกจากจะมีผลกระทบต่อบุคคล ครอบครัว องค์กรแล้ว การขาดจิตสำนึกสาธารณะยังมีผลกระทบต่อชุมชนระดับประเทศ และระดับโลก ดังนี้ (ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม และสังคม สัจจร, 2543 : 22-29)

ผลกระทบต่อบุคคล ทำให้เกิดปัญหา คือ

1. สร้างความเดือดร้อนให้กับตนเอง
2. สร้างความเดือดร้อนให้กับคนอื่น

ผลกระทบต่อระดับครอบครัว ทำให้เกิดปัญหา คือ

1. ความสามัคคีในครอบครัวลดน้อยลง
2. การแก่งแย่ง ทะเลาะเบาะแว้งกันในครอบครัว

ผลกระทบต่อระดับองค์กร ทำให้เกิดปัญหา คือ

1. การแบ่งพรรคแบ่งพวกภายในองค์กร

2. ความเห็นแก่ตัว แข่งแย้งชิงดีชิงเด่น
3. การเบียดเบียนสมบัติขององค์กรเป็นสมบัติส่วนตัว
4. องค์กรไม่ก้าวหน้า ประสิทธิภาพและคุณภาพของงานลดลง

1.5 คุณลักษณะทั่วไปของบุคคลที่มีพฤติกรรมจิตอาสา

ยุทธนา วรณปิติกุล (2542 : 181-183) กล่าวถึง บุคคลที่มีจิตสำนึกสาธารณะว่าต้องมีคุณลักษณะดังนี้

1. การทุ่มเทและการอุทิศตน มีความรับผิดชอบต่อสังคม บุคคลไม่เพียงแต่ปฏิบัติตามสิทธิเท่านั้น แต่ต้องปฏิบัติเพื่อช่วยเหลือให้บริการแก่บุคคลอื่น เพื่อพัฒนาสังคมด้วย อาทิ ถ้าต้องการให้ผู้แทนราษฎรมีความรับผิดชอบต่อความต้องการและประโยชน์ของประชาชน ประชาชนก็ต้องให้ความใส่ใจและติดตาม ไม่เพียงทำการหย่อนบัตรเลือกตั้งเท่านั้น ต้องเสียสละเวลาให้ในการเข้าไปมีส่วนร่วมกับการเมืองระดับท้องถิ่นและในสถาบันต่างๆ

2. เคารพความแตกต่างระหว่างบุคคล จากกระแสปัจเจกชนนิยม ส่งผลให้คนในสังคมมีลักษณะปิดกั้นตนเอง ไม่ไว้วางใจผู้อื่น เลือคบเฉพาะกลุ่มที่มีความเหมือนกัน ไม่สนใจการเมือง ทำให้ไม่สามารถปฏิบัติภารกิจของสังคมเพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวมเกิดข้อขัดแย้ง การยุติข้อขัดแย้งโดยการฟังเสียงข้างมาก ไม่นำไปสู่ประโยชน์ของส่วนรวม ดังนั้น ผู้มีจิตสำนึกสาธารณะต้องเป็นพลเมืองในฐานะที่เป็นเอกลักษณ์ทางการเมืองสมัยใหม่ มีความอดทน ตระหนักว่าการมีส่วนร่วมไม่ทำให้ได้อย่างที่ต้องการเสมอไป ต้องเคารพและยอมรับความแตกต่างที่หลากหลาย และหาวิธีอยู่ร่วมกับความขัดแย้ง โดยการแสวงหาทางออกร่วมกัน การจำแนกประเภทปัญหา การใช้เหตุผลในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การตัดสินใจ ต้องมีการพูดแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกันให้มากที่สุด เพื่อหาข้อยุติ สร้างการเข้าร่วมรับรู้ ตัดสินใจ และผนึกกำลังเพื่อให้เกิดการยอมรับจากทุกฝ่าย

3. คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวม คนในสังคมต้องคำนึงถึงการเมืองในฐานะกิจการเพื่อส่วนรวมและเพื่อคุณธรรมมากขึ้น

4. การลงมือกระทำ การวิพากษ์วิจารณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นเพียงอย่างเดียวไม่สามารถทำให้สถานการณ์ดีขึ้นต้องลงมือทำ โดยเริ่มจากครอบครัวในการวางพื้นฐานให้การอบรม ด้านจริยธรรมของพลเมือง สถาบันการศึกษาไม่เพียงเป็นสถานที่ฝึกทักษะและให้ความรู้ ต้องรับช่วงต่อการสร้างค่านิยมที่เหมาะสมต่อจากครอบครัวรวมทั้งเครือข่ายสังคมที่เกิดขึ้นระหว่างเพื่อนบ้าน ที่ทำงาน สโมสร สมาคมต่างๆ เชื่อมโยงบุคคลที่สนใจเรื่องของตนเข้าเป็นกลุ่มที่ใส่ใจผู้อื่น ช่วยดำรงรักษาประชาคม สังคม และกฎจริยธรรม รวมทั้งสถาบันที่มีอิทธิพลสูงต่อสังคม คือ สถาบันศาสนา และสื่อมวลชนนับว่ามีบทบาทสำคัญในการร่วมสร้างให้สังคมแข็งแรง

1.6 ความสำคัญของการมีจิตอาสา

จิตอาสา นับเป็นคุณธรรมประการหนึ่งที่สังคมปรารถนาให้สมาชิกของสังคมยึดถือเป็นคุณธรรม ที่กล่าวถึงสำนึกของบุคคลที่มีต่อสังคมส่วนรวมที่แสดงออกซึ่งพฤติกรรมอาสาทำประโยชน์ช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมโดยไม่หวังผลตอบแทน ปัจจุบันสังคมไทยคาดหวังว่า จิตอาสาจะเป็นคุณธรรมที่สมาชิกยึดมั่นไม่ว่าจะมีบทบาทอยู่ส่วนใดของสังคม ทั้งสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และองค์กรต่างๆ ที่บุคคลเป็นสมาชิก อย่างไรก็ตาม ได้มีผู้กล่าวถึงความสำคัญของการมีจิตอาสาไว้อย่างน่าสนใจ ดังนี้

ปิยะนาด สรวิสูตร (2552) กล่าวว่า จิตอาสาเป็นการทำจิตของเราให้เบิกบาน อย่านำให้จิตของเราขุ่นข้น ทำงานร่วมกันระหว่างกาย (ภายนอก) และจิตใจ (ภายใน) การทำงานอาสา คือ การทำงานที่ไม่มุ่งหวังผลประโยชน์ จะทำให้เราทำงานได้อย่างเบิกบานสนุกสนาน จิตเหมือนน้ำใสที่หล่อเลี้ยงชีวิต จึงเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดประโยชน์มากมายทั้งต่อบุคคล สังคม และประเทศชาติ หากทำงานหวังผลตอบแทนแล้วไม่ได้รับ จิตจะขุ่นข้นด้วยอารมณ์ท้อแท้เหมือนน้ำใสขุ่นข้นด้วยตะกอน จิตใจจะเกิดรูอุดตัน เวลานั้นจะยิ้มไม่ออก สอดคล้องกับพระไพศาล วิสาโล (2550) ที่ได้กล่าวว่า การที่บุคคลมีจิตอาสา การรู้จักให้ก็จะรับด้วยในเวลาเดียวกัน หนึ่งสิ่งที่เราได้รับคือ ความสุข ยิ่งการให้นั้นเต็มไปด้วยความปรารถนาดี ความสุขและความภูมิใจก็จะยิ่งทับทวี รวมทั้งยังเป็นการทำให้ชีวิตมีพลังในการสร้างสรรค์สิ่งดี ๆ ให้กับสังคมอีกด้วย อริสา พิสิฐโสธานนท์ และคณะ (2555 : ออนไลน์) ได้กล่าวไว้ว่า จิตอาสา มีความสำคัญและมีประโยชน์ คือบุคคลที่มีจิตอาสาจะได้รับความสุขจากการให้ด้วยใจ และไม่หวังผลตอบแทน เมื่อมีความสุข ฮอร์โมนเอ็นโดรฟิน (Endorphin) จะหลั่งโดยอัตโนมัติ ส่งผลให้ผู้ให้มีความสุขที่เป็นสุข และมีสุขภาพแข็งแรง และการมีจิตอาสายังมีประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ ในแง่ของการมีชีวิตที่ปลอดภัย เนื่องจากทุกคนร่วมใจช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยไม่หวังผลตอบแทน ส่งผลให้สังคมเข้มแข็ง ปัญหาสังคมลดลง ชีวิตมีความมั่นคงปลอดภัยมากขึ้น

จะเห็นได้ว่าจิตอาสาเป็นเสมือนกิจกรรมที่หลอมรวมการทำงานจากภายนอกด้วยร่างกาย และการทำงานจากภายในจิตใจเข้าไว้ด้วยกัน กล่าวคือ เมื่อเราได้กระทำการที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทนแล้วนั้น ด้วยจิตบริสุทธิ์ จิตใจของเราจะอิมเอบเป็นสุข ส่งผลให้ร่างกายมีการหลั่งฮอร์โมนเอ็นโดรฟิน (Endorphin) เป็นฮอร์โมนที่ช่วยให้ร่างกายตื่นตัวกระปรี้กระเปร่าอยู่เสมอ จึงอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า ความสำคัญของจิตอาสานั้น นอกจากจะเป็นสิ่งที่ทำให้บุคคลทำงานหรือกิจกรรมเพื่อสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นประโยชน์ต่อสังคม ปลอดภัยแล้ว ก็ยังมีผลให้บุคคลที่มีจิตอาสานั้นมีจิตใจที่เป็นสุขอีกด้วย

1.7 ปัจจัยที่ก่อให้เกิดจิตอาสาและพฤติกรรมจิตอาสา

จิตอาสา หรือ จิตสาธารณะ เป็นคุณธรรมของพลเมือง ส่งเสริมทำให้สังคมเข้มแข็งมีศักยภาพ ในการแก้ไขปัญหา เนื่องจากการมีพลเมืองที่ตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม มีปรารถนาที่จะ ช่วยเหลือสังคม เชื่อมั่นในความสามารถของตนเองและการรวมกลุ่มปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ตามแนวทางที่ได้กำหนดไว้ จะทำให้เกิดการพัฒนาของสังคมนั้นได้ในที่สุด

การมีจิตอาสานั้นเกิดได้จากปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยทางสังคม (วิรัตน์ คำศรีจันทร์, 2544 : 99) ยกตัวอย่างเช่น ก่อนเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัย นักศึกษาย่อมมีลักษณะเฉพาะบุคคลซึ่งได้รับ อิทธิพลจากการอบรมของครอบครัว สถานศึกษา และกระบวนการทางสังคมจากที่อยู่อาศัย แต่เมื่อ เข้ารับการศึกษาในมหาวิทยาลัย วัฒนธรรมของสถาบันการศึกษา การมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่ม เพื่อนและ อาจารย์ จะมีผลต่อการรับรู้ ความเชื่อ ทศนคติ เจตคติ ค่านิยม และพฤติกรรมของนักศึกษา โดย แสดงออกทางการดำเนินชีวิต โครงสร้างของมหาวิทยาลัยแต่ละแห่งแตกต่างกันตามปรัชญา วัตถุประสงค์ วิสัยทัศน์ พันธกิจ ลักษณะการจัดการเรียนการสอน สภาพแวดล้อม และนโยบายของ องค์กร มหาวิทยาลัยที่มีขนาดเล็ก รูปแบบการดำเนินชีวิตจะมีความแตกต่างกันเล็กน้อยแต่มีความ ซ้ำซ้อนมาก มหาวิทยาลัยที่มีขนาดใหญ่จะมีความแตกต่างระหว่างรูปแบบการดำเนินชีวิตมากแต่มี ความซ้ำซ้อนในแต่ละรูปแบบน้อย มหาวิทยาลัยที่มีเจตคติ คามสนใจ และมีกิจกรรมร่วมกัน จะมี อิทธิพลต่อพฤติกรรมมาก สังเกตของมหาวิทยาลัยจึงเป็นปัจจัยที่มีผลต่อเจตคติและพฤติกรรมของ บุคคล

นอกจากนี้จิตอาสายังสามารถเกิดได้จากกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันกับบุคคลอื่น (ชูชัย ศุ ภวงค์, 2539 : 22) ความรู้สึกต้องการช่วยเหลือเพียงประการเดียวจึงไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ กระบวนการเรียนรู้จึงมีความสำคัญต่อการแก้ไขปัญหา บุคคลในสังคมต้องมีองค์ความรู้ และมีความสามารถในการแสวงหาความรู้ (อนุชาติ พวงสำลี และวีรบุรณ วิสารทกุล, 2540 : 17) ผู้ที่มีความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองจะสนใจค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองอย่างอิสระจากแหล่ง ความรู้ต่างๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้ ทำให้มีคุณสมบัติเป็นผู้นำ นักคิด นักวิเคราะห์ วิจัย (นฤมล เกื่อนมา, 2539 : 7) ความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง และร่วมกับผู้อื่น จึงเป็น ปัจจัยอย่างหนึ่งที่เกี่ยวข้องการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม ซึ่งเป็นปัจจัยภายในของบุคคลในการ ผลักดันให้เกิดพฤติกรรมจิตอาสาขึ้นมาได้

ในขณะที่ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม (2550) ได้กล่าวถึงจิตอาสา หรือจิตสาธารณะ หรือจิตสำนึก สาธารณะ หรือจิตสำนึกของสังคมว่า อยู่ภายใต้อิทธิพลของปัจจัยแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก ดังนี้

1) ปัจจัยภายนอก เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะทางสัมพันธภาพของมนุษย์ ภาวะทาง สังคมเป็นภาวะที่ลึกซึ้งกว่าภาวะทางกายภาพเพียงประการเดียว เป็นภาวะที่ได้อบรมกล่อมเกลา และ

สะสมอยู่ในส่วนของการรับรู้ที่ละเอียดละน้อย ทำให้เกิดสำนึกที่มีรูปแบบหลากหลาย ภาวะแวดล้อมทางสังคมนี้เริ่มตั้งแต่ พ่อแม่ ญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง บุคคลทั่วไป จนถึงระดับองค์กร วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ กฎหมาย ศาสนา รวมทั้งภาวะแวดล้อม

2) ปัจจัยภายใน สำนึกที่เกิดจากปัจจัยภายใน หมายถึง การคิดวิเคราะห์ของแต่ละบุคคลในการพิจารณาตัดสินคุณค่า ความดีงาม ซึ่งส่งผลต่อการปฏิบัติ โดยเฉพาะการปฏิบัติทางจิตใจ เพื่อขัดเกลาตนเองให้เป็นไปในทางใดทางหนึ่ง โดยเกิดการรับรู้ การเรียนรู้ การมองเห็น การคิด และนำมาพิจารณาเพื่อตัดสินใจว่าต้องการสร้างสำนึกแบบใด ก็จะมีการฝึกฝนและสะสมสำนึกเหล่านั้น

การเกิดจิตสำนึกไม่สามารถสรุปได้ว่าเกิดจากปัจจัยภายในหรือปัจจัยภายนอกอย่างใดอย่างหนึ่ง เพราะทุกสรรพสิ่งมีความเกี่ยวข้องกัน จิตสำนึกที่มาจากภายนอกนั้นเป็นการเข้ามาโดยธรรมชาติกระทบต่อความรู้สึกของบุคคล แล้วกลายเป็นจิตสำนึกโดยธรรมชาติและมักไม่รู้ตัว แต่สำนึกที่เกิดจากปัจจัยภายใน เป็นความเจาะจง เลือกรับ บุคคลระลึกรู้ตนเองเป็นอย่างดี เป็นสำนึกที่สร้างขึ้นเองระหว่างปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก เป็นปฏิสัมพันธ์ที่มีความต่อเนื่องกัน การพัฒนาจิตสำนึกจึงต้องกระทำควบคู่กันไปทั้งภายในและภายนอก

อาจสรุปได้ว่า ปัจจัยที่ทำให้เกิดการมีพฤติกรรมจิตอาสาตามที่ได้การสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยต่างๆ มีรายงานที่สอดคล้องกันว่า อาจเกิดจากสองปัจจัยประกอบกัน คือ ปัจจัยภายในตัวบุคคล เช่น การรับรู้พฤติกรรมของตนเอง การเห็นคุณค่าในพฤติกรรมของตนเอง การมีแรงจูงใจที่จะทำให้เกิดพฤติกรรมจิตอาสา และปัจจัยภายนอก ได้แก่ การมีตัวแบบทางด้านจิตอาสา ไม่ว่าจะจากครอบครัว เพื่อน สถานศึกษาหรือสถาบันทางสังคมต่างๆ ตลอดจนมีความเกี่ยวข้องกับการสนับสนุนจากสถาบันทางสังคมที่ได้เข้าไปมีบทบาท ณ ขณะนั้นด้วย โดยมีรายละเอียดดังนี้

ปัจจัยภายใน

ในการศึกษานี้ ปัจจัยภายในตัวประกอบด้วย

1) การรับรู้ความสามารถของตนกับพฤติกรรมจิตอาสา

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่ามีนักวิจัยจำนวนมากได้ให้ความหมายที่แสดง ให้เห็นถึงคุณลักษณะเฉพาะที่คล้ายคลึงกันว่าการรับรู้ความสามารถของตนเป็นการตัดสินใจของบุคคลเกี่ยวกับตัวเองถึงความสามารถในการจัดระบบการกระทำและดำเนินพฤติกรรมให้ลุล่วงตามเป้าหมายตามที่ได้ตั้งไว้ ประทีป จินฉิ่ง (2540 : 110) กล่าวว่า การรับรู้ความสามารถของตนเอง หมายถึง การที่บุคคลตัดสินใจเกี่ยวกับความสามารถของตนเองที่จะจัดการและดำเนินการทำพฤติกรรมให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ในสถานการณ์ที่บางครั้งอาจมีความคลุมเครือ ไม่ชัดเจน มีความแปลกใหม่ที่ไม่สามารถทำนายสิ่งที่เกิดขึ้นได้ ซึ่งสภาพการณ์เหล่านี้มักจะทำให้บุคคลเกิดความเครียดได้ การรับรู้ความสามารถของบุคคลนี้ไม่ได้ขึ้นอยู่กับทักษะที่บุคคลมีอยู่ขณะนั้นเท่านั้น หากแต่ยังขึ้นอยู่กับ การตัดสินใจของบุคคลว่าเขาสามารถทำอะไรได้ด้วยทักษะที่เขามีอยู่

วิลาสลักษณ์ ชั่ววัลลี (2542 : 31) กล่าวว่า การรับรู้ความสามารถของตนมีอิทธิพลต่อการมีพฤติกรรมของบุคคล ว่าบุคคลจะมีวิธีการกระทำอย่างไร มีความพยายามเพียงใด อดทนต่ออุปสรรคและความล้มเหลวได้มากน้อยเพียงใด มีแบบแผนการคิดที่จะขัดขวางหรือให้กำลังใจตนเอง มีความเครียดเพียงใดที่จะจัดการกับเหตุการณ์ที่ยากลำบาก

จุฬาลักษณ์ ปรีชากุล (2549 : 18) กล่าวว่า การรับรู้ความสามารถของตนไว้ว่า เป็นความสามารถของบุคคลในการจัดระบบและประเมินถึงความมั่นใจต่อความสามารถกระทำหรือแสดงพฤติกรรมนั้นๆ ได้ดีเพียงใด ซึ่งจะส่งผลต่อแบบแผนในการคิดและการเผชิญต่อสถานการณ์ที่คาดว่าจะเกิดขึ้น รวมถึงงานวิจัยของทรงศรี ชำนาญกิจ (2548 : 11) กล่าวว่า เป็นความรู้สึกที่บุคคลมีต่อตนเองว่า มีความสามารถที่จะกระทำสิ่งต่างๆ ให้ประสบผลสำเร็จตามที่คาดไว้ได้หรือไม่ ในระดับใด

จากข้างต้น ผู้ศึกษาจึงได้ให้นิยามของการรับรู้ความสามารถของตนไว้ว่า หมายถึง การที่บุคคลตัดสินใจเกี่ยวกับความสามารถของตนเองว่าจะจัดการและดำเนินการกระทำพฤติกรรมให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายที่กำหนดไว้โดยมีความเชื่อมั่น ถ้าเผชิญกับอุปสรรคที่เกิดขึ้นในระหว่างการทำ จัดการอุปสรรคต่างๆ ได้ด้วยตนเองโดยไม่เกิดความเครียด

2) การเห็นคุณค่าในตนเองกับพฤติกรรมจิตอาสา

ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง หรือการเห็นคุณค่าของตนเอง เป็นพื้นฐานของสุขภาพจิต (กมลพรรณ หอมาน, 2539 : 37) ที่แสดงถึงความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ ตามทฤษฎีของมาสโลว์ (Maslow และ Abraham, 1985 : 12 อ้างถึงใน ธิดาชนก วงศ์พิทักษ์, 2556 : 25) เป็นการตัดสินใจคุณค่าของคน(Self) และแสดงออกในรูปของเจตคติที่บุคคลนั้นมีต่อตนเอง การพิจารณาความหมายของ “ตน” ในแง่ปรัชญาจะมีลักษณะเป็นแบบนามธรรมที่หมายถึงเอกลักษณ์ของบุคคล ซึ่งหมายรวมถึงลักษณะทางกายภาพ ความสามารถทางสติปัญญาแต่ในทางจิตวิทยาจะมองตนในแง่ของการเรียนรู้โดยเป็นการรับรู้ตนเองในด้านต่างๆ ที่ได้จากการมีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม และเป็นกระบวนการของประสบการณ์ทางสังคมจะเกิดขึ้นหลังจากที่บุคคลได้รับการตอบสนองทางร่างกาย ได้รับความปลอดภัย ได้รับความรัก และความเป็นเจ้าของ บุคคลจะมีความรู้สึกที่ตนเอง เป็นคนที่มีประโยชน์ และต้องการแสดงความสามารถต่างๆ ที่มีอยู่ซึ่งความสามารถที่จะทำบางอย่างเพื่อให้ตนเองพอใจ (Gibson 1982 :119 อ้างถึงใน ธิดาชนก วงศ์พิทักษ์, 2556)

อย่างไรก็ตามมีนักวิชาการทั้งของต่างประเทศ และของประเทศไทยหลายท่าน ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับความรู้สึกมีคุณค่าของตนเองไว้หลายท่าน แต่มีคุณลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ได้แก่ 1. เป็นความรู้สึกที่บุคคลมีต่อตัวเอง 2. ความรู้สึกนี้ เกิดขึ้นตั้งแต่วัยเด็กจากการที่บุคคลใกล้ชิดสะท้อนความเป็นตัวตนของเด็ก เป็นเหมือนกระจกสะท้อน 3. หากตัวตนที่คนอื่นสะท้อน ใกล้เคียงกับตัวตนที่ตนเองรับรู้ ก็เกิดความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองและมีความเชื่อมั่น มั่นใจ ศรัทธาในการที่ตนจะทำการต่างๆ ให้ลุล่วงไปได้ หากขาดความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองก็จะเป็นไปในทางตรงกันข้าม

ในขณะที่นักวิชาการชาวไทยได้ให้ความหมายในประเด็นของการเห็นคุณค่าในตนเองไว้อย่าง น่าสนใจไว้ดังนี้ ชัยวัฒน์ วงศ์อาษา (2539 : 7) ให้ความหมายไว้ว่า การเห็นคุณค่าในตนเอง หมายถึง การที่บุคคลมีความรู้สึกเห็นคุณค่าของตนเองหรือมีความภาคภูมิใจในตนเอง ซึ่งพิจารณาจากการ ประเมินคุณค่าตนเองในด้านความสามารถ ความสำคัญ ความสำเร็จ และความมีคุณค่าของตนเอง รวมทั้งการสามารถยอมรับการเห็นคุณค่าที่ผู้อื่นมีต่อตน มีความเชื่อมั่นในตนเอง และมีความนับถือ ตนเอง ซึ่งเกี่ยวข้องกับอัตมโนทัศน์ของแต่ละบุคคล เนื่องจากเห็นคุณค่าในตนเองมีพื้นฐานมาจาก ความรู้สึกที่มีต่อตนเอง จินดาพร แสงแก้ว (2541 : 9) ให้ความหมายไว้ว่า การเห็นคุณค่าในตนเอง เป็นความต้องการที่จะรู้สึกถึงความสำคัญและคุณค่าที่มีอยู่ในตนเอง การพิจารณาตัดสินและประเมิน คุณค่าของตนเอง นับถือตนเองว่ามีความสามารถที่จะประสบผลสำเร็จในสิ่งที่คาดหวัง รวมทั้ง การ ได้รับการรับรู้ว่าการได้รับการยอมรับและการเชื่อถือจากบุคคลอื่น อปสรสิริ เอี่ยมประชา (2542 : 12) ให้ความหมายไว้ว่า การเห็นคุณค่าในตนเอง หมายถึง การประเมินความเชื่อ หรือความรู้สึกที่บุคคลมี ต่อตนเอง มีความเคารพและยอมรับในตนเองว่ามีความสำคัญ มีความสามารถและใช้ความสามารถที่ มีอยู่ในการทำสิ่งต่างๆ ให้ประสบความสำเร็จได้ตามเป้าหมายที่วางไว้ โดยได้รับการยอมรับจากบุคคล ในสังคม นอกจากนี้การเห็นคุณค่าในตนเองยังมีความเกี่ยวข้องกับอัตมโนทัศน์ (self-concept) เนื่องจากมีพื้นฐานมาจากความรู้สึกที่บุคคลมีต่อตนเองอีกด้วย ยุทธการ โสเมือง (2544 : 4) ให้ความหมายไว้ว่าการเห็นคุณค่าในตนเอง หมายถึง ความรู้สึกในการประเมินตนเอง จากการกระทำสิ่ง ต่างๆ ที่มีต่อครอบครัว เพื่อนและสังคม การเห็นว่าตนเองเป็นที่ยอมรับต่อตนเองและสังคม ได้รับการ ยกย่อง นับถือ เชื่อมั่นในตนเอง รู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าและมีความสำคัญต่อสังคม และดำรงศักดิ์ วิเชียรดิกล (2545 : 12) ให้ความหมายไว้ว่า การเห็นคุณค่าในตนเองหรือความภาคภูมิใจในตนเอง มี ความต่อเนื่องมาจากประสบการณ์ในวัยเด็ก ซึ่งประสบการณ์ที่ได้รับและการตีความจากประสบการณ์ จะมีผลต่อความรู้สึกของตนเอง ถือเป็นสิ่งที่สร้างเสริมหรือบั่นทอนความภาคภูมิใจในตนเองก็ได้

จากข้างต้น ผู้ศึกษาได้ให้ความหมายของการเห็นคุณค่าในตนเอง ว่าหมายถึง ความรู้สึกที่ บุคคลมีต่อตนเองจากการประเมินความสามารถ ความสำคัญ ความมีค่า และการประสบผลสำเร็จ โดยแสดงออกมาในรูปของเจตคติที่มีต่อตนเอง มีการยอมรับนับถือ และมีความเชื่อมั่นในตนเอง รู้สึก ว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม กล้าคิดกล้าตัดสินใจโดยลำพัง เมื่อเกิดความผิดพลาดก็จะไม่เสร์้าโศก เสียใจเป็นเวลานาน และไม่ยอมแพ้อะไรง่ายๆ การที่บุคคลประเมินสิ่งต่างๆ ออกมาเป็นการเห็น คุณค่าในตนเองนั้นเป็นกระบวนการตัดสินการเห็นคุณค่าจากการตรวจสอบตนเองด้านผลงาน ความสามารถและลักษณะคุณลักษณะต่างๆ โดยนำเอาคุณสมบัติดังกล่าวมาเปรียบเทียบกับมาตรฐาน และค่านิยมส่วนบุคคล จากนั้นจึงตัดสินมาเป็นการเห็นคุณค่าของตน การรับรู้ดังกล่าวอาจเป็นไปโดยที่ บุคคลรู้ตัว หรือไม่รู้ตัวก็ได้ และจะแสดงให้เห็นบุคคลอื่นเห็นได้ด้วยลักษณะท่าทาง หรือการแสดงออก ทางพฤติกรรมภายนอก การเห็นคุณค่าในตนเองเกิดขึ้นจากการมีประสบการณ์ด้านความสำเร็จ หรือ

การทำสิ่งต่างๆ ได้บรรลุเป้าหมาย ส่งผลให้ได้รับคำชมเชยจากครอบครัว เพื่อนฝูง หรือบุคคลอื่น นับเป็นการค่อยๆ สะสม ความพึงพอใจไว้จนกลายเป็นความรู้สึกเชื่อมั่นในการมีคุณค่าของตนเอง หากทำได้สำเร็จ บุคคลจะเกิดความภาคภูมิใจ และเห็นคุณค่าในตนเอง

ดังนั้นจึงอธิบายได้ว่า บุคคลที่เห็นคุณค่าในตนเองจะสามารถแสดงออกซึ่งพฤติกรรมที่เป็นจิตอาสาได้มากกว่าผู้ที่ไม่เห็นคุณค่าในตนเอง เนื่องจาก ผู้ที่เห็นคุณค่าในตนเองนั้นจะมีความเชื่อมั่นในความคิดว่าตนเองมีคุณค่า หรือมีประโยชน์สำหรับการดำเนินกิจกรรมเพื่อส่วนรวม มีความสามารถที่จะคิดแก้ไขปัญหา และความสามารถเลือกวิธีการตัดสินใจที่ถูกต้องในการเลือกที่จะปฏิบัติตนเพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าส่วนตน

3) แรงจูงใจอาสา กับพฤติกรรมจิตอาสา

แบทสันและคณะ (Batson.; et al. 2003 อ้างถึงใน อนุ เจริญวงศ์ระยับ, 2552 : 40) พยายามอธิบายหลักการของแรงจูงใจอาสา โดยเชื่อมโยงทฤษฎีการตั้งเป้าหมายของเลวิน (Lewin. 1951) ที่ว่าแรงจูงใจเป็นความพยายาม ในการตั้งเป้าหมายในชีวิตของปัจเจก การคิดว่าแรงจูงใจเป็นการตั้งเป้าหมายทำให้สามารถแบ่ง แรงจูงใจออกเป็น 2 เป้าหมายคือ (1) เป้าหมายเครื่องมือ (Instrumental goals) หมายถึง การได้ค้นหาวิธีการไปสู่เป้าหมายอื่นๆ และ (2) เป้าหมายสูงสุด (Ultimate goals) หมายถึง การได้ค้นหาเป้าหมายของตัวเอง และ ผลสืบเนื่องที่ไม่ได้ตั้งใจ (Unintended consequence) ผลที่ได้รับจากการกระทำเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย แต่ผลนั้นไม่ใช่เป้าหมายที่ตั้งไว้ตั้งแต่ต้น การใช้ความหมายดังกล่าวสามารถอธิบายว่าทำไมบุคคลจึงช่วยเหลือผู้อื่น การช่วยเหลือผู้อื่นนั้นเป็นเป้าหมายเครื่องมือ เพื่อนำไปสู่บางสิ่งๆ ที่ตนเองให้ความสนใจซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุด หรือ เป้าหมายสูงสุดของตนเองกับประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับตนเองซึ่งก็คือผลสืบเนื่องที่ไม่ได้ตั้งใจนั่นเอง

นอกจากนี้แบทสันและคณะ (Batson.; et al. 2003 อ้างถึงใน อนุ เจริญวงศ์ระยับ, 2552 : 40) ได้กำหนดเป้าหมายสูงสุดการช่วยเหลือผู้อื่นไว้ 4 เป้าหมายคือ เพื่อประโยชน์ของตนเอง (Self-benefit) เพื่อประโยชน์ของผู้อื่น (Altruism) เพื่อประโยชน์ของกลุ่ม (Collectivism) และเพื่อเติมเต็มหลักการทางจริยธรรม (Principlism) อย่างไรก็ตาม ตามแนวคิดของเพ็นเนอร์และคณะ (Penner.; et al. 2005 อ้างถึงใน อนุ เจริญวงศ์ระยับ, 2552 : 40) พฤติกรรมเป้าหมายของแรงจูงใจ ทั้งสี่เป้าหมายคือ การช่วยเหลือผู้อื่น (Helping) ซึ่งลักษณะการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างเป้าหมายกับพฤติกรรมอยู่ในระดับบุคคลต่อบุคคล (Meso level analysis) เช่น บุญสิทธิ์ช่วยเหลืออาจารย์ถือกระเป๋า แต่การอาสาสมัครนั้นอยู่ในระดับมหภาค (Macro level analysis) ซึ่งเป็นลักษณะของการช่วยเหลือของปัจเจกที่อยู่ภายใต้สภาพแวดล้อมขององค์การ

ในขณะที่นักวิชาการชาวไทยได้ให้ความหมายและนิยามของคำว่าแรงจูงใจไว้อย่างน่าสนใจ เช่น ลักขณา สิริวัฒน์ (2544 : 74) ได้กล่าวถึงความหมายของแรงจูงใจ คือ พฤติกรรมที่ถูกกระตุ้น

โดยแรงขับของแต่ละบุคคลเพื่อสู่จุดหมายปลายทางใดอย่างหนึ่ง และร่างกายอาจจะสมประสงค์ ในความปรารถนาอันเกิดจากแรงขับนั้นๆได้ อุบลรัตน์ เฟิงสถิต (2542) กล่าวว่า เป็นสภาวะที่เกิด ความไม่สมดุลขึ้นภายในร่างกาย ภาวะดังกล่าวอาจจะเป็นตัวกระตุ้นให้บุคคลมีพฤติกรรมไปสู่ จุดมุ่งหมายปลายทางให้ได้ แรงจูงใจชนิดนี้เป็นสิ่งที่ไม่สามารถเห็นได้โดยตรง แต่อนุมานได้จาก พฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกมา ลักษณะดังกล่าวนี้นักจิตวิทยาได้ให้ความหมายที่รวมไปถึงความ ปรารถนาหรือความต้องการของแต่ละบุคคลที่จะไปให้ถึงเป้าหมายที่ตนได้ตั้งไว้ เต็มศักดิ์ คทวนิช (2546 : 149) ได้กล่าวไว้ว่า แรงจูงใจ (Motivation) หมายถึง กระบวนการของการใช้ปัจจัยทั้งหลาย ที่จะทำให้บุคคลเกิดความต้องการเพื่อสร้างแรงขับและแรงจูงใจไปกระตุ้นร่างกายให้แสดงพฤติกรรม ตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ โดยปัจจัยดังกล่าวนี้จะเป็นสิ่งเร้าภายนอกกับสิ่งเร้าภายใน หรือทั้งสอง ประการก็ได้ และอนุ เจริญวงศ์ระยับ (2552 : 10) ได้นิยามแรงจูงใจอาสา ว่าหมายถึง กลุ่มของ สาเหตุที่ทำให้อาสาสมัครมีแรงจูงใจในการทำกิจกรรมอาสาสมัคร ซึ่งมีจำนวน 6 สาเหตุ ได้แก่ การให้ คุณค่า คือ ความต้องการที่บุคคลอื่นได้รับผลประโยชน์ การทำความเข้าใจ คือ การทำกิจกรรม อาสาสมัครเพื่อต้องการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ หน้าที่การงาน คือ การทำกิจกรรมอาสาสมัครเพื่อหาโอกาส ด้านการทำงาน การเข้าสังคม คือ การทำกิจกรรมอาสาสมัครเพื่อสร้างสัมพันธ์กับบุคคลอื่น การ ปกป้องตนเอง คือ การทำกิจกรรมอาสาสมัครเพื่อลดความรู้สึกผิดของตนเอง และการสนองความ ต้องการของตน คือ การทำกิจกรรมอาสาสมัครเพื่อสร้างความรู้สึทางบวกให้กับตนเอง

จากข้างต้น ผู้ศึกษาได้ให้นิยามของแรงจูงใจอาสาไว้ว่า เป็นสิ่งที่อยู่ภายในตัวของบุคคลที่มีผล ทำให้บุคคลต้องกระทำ หรือเคลื่อนไหวหรือมีพฤติกรรมในลักษณะที่มีเป้าหมายโดยแรงจูงใจอาสา เป็นกลุ่มของสาเหตุที่ทำให้อาสาสมัครมีแรงจูงใจในการแสดงพฤติกรรมจิตอาสาโดยปัจจัยดังกล่าวนี้ อาจจะเป็นสิ่งเร้าภายนอกกับสิ่งเร้าภายในหรือทั้งสองประการก็ได้

4) การมีตัวแบบด้านจิตอาสา กับพฤติกรรมจิตอาสา

มีนักวิจัยได้ให้ความหมายของการมีตัวแบบไว้อย่างหลากหลาย ในที่นี้ผู้ศึกษาจึงได้สรุป คุณลักษณะร่วมกันของความหมายของการมีตัวแบบ ได้แก่ 1.เป็นพฤติกรรมที่บุคคลหนึ่งกระทำแล้ว ส่งผลให้ผู้อื่นกระทำตาม 2.การที่บุคคลทำตามตัวแบบนั้นจะเกิดจากการที่บุคคลจดจำพฤติกรรมไว้ แล้วไปปรับเข้ากับความรู้เดิมและแสดงพฤติกรรมออกมา 3.ตัวแบบอาจเป็นสิ่งมีชีวิตหรือไม่ก็ได้ ยกตัวอย่างผู้ที่ได้ให้ความหมายไว้ เช่น แบนดูรา (Bandura, 1975) ได้ให้ความหมายของคำว่า ตัว แบบไว้ว่า ตัวแบบ หมายถึงการเสนอตัวอย่างที่ได้รับการคัดเลือกแล้วว่าเป็นตัวอย่างที่ดี สามารถใช้ เป็นแบบอย่างของการกระทำให้แก่ผู้สังเกตได้ นางลักษณะ วีรัชชัยและรุ่งนภา ตั้งจิตระเจริญกุล (2551 : 10) กล่าวถึง พฤติกรรมตัวแบบหรือแม่แบบไว้ว่า เป็นพฤติกรรมที่บุคคลหนึ่งกระทำแล้วส่งผลให้ บุคคลอื่นนำไปเป็นแนวทางการกระทำ และใช้สติปัญญาเก็บจำไว้ จากนั้นจึงประสานความรู้ใหม่เข้ากับ ประสบการณ์เดิมและกำหนดเป็นการคาดหวังพร้อมกับการแสดงพฤติกรรมตามความคาดหวังของ

ตนเอง ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2536 : 52) กล่าวว่า แบบอย่าง คือ สิ่งที่เป็นแบบอย่าง ที่ถือเป็นบรรทัดฐานหรือเป็นแบบตัวอย่างที่นำมาให้เห็นเพื่อเป็นแนวทางในการเปรียบเทียบและเป็นตัวอย่างในการเลียนแบบ ตัวแบบมีหลายลักษณะ เช่น ตัวแบบที่เป็นสัญลักษณ์และตัวแบบที่มีชีวิต และธิดา สุวรรณสาครกุล (2554 : 24) บุคคลที่มีชีวิตอยู่ หรือไม่มีชีวิตอยู่จริง ผู้ซึ่งจุดประกายให้วัยรุ่นเลียนแบบหรือเป็นแรงบันดาลใจ ซึ่งก็คือบุคคลที่วัยรุ่นปรารถนาจะเป็นเหมือนในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง

จากการประมวลเอกสารแล้ว ผู้ศึกษาได้สรุปความหมายของตัวแบบไว้ว่าหมายถึงสิ่งที่เป็นแบบอย่างเป็นบรรทัดฐาน หรือจุดประกายให้ผู้อื่นปฏิบัติตามแนวทางการกระทำ และใช้สติปัญญาเก็บจำไว้ จากนั้นจึงประสานความรู้ใหม่เข้ากับประสบการณ์เดิมและกำหนดเป็นการคาดหวังพร้อมกับแสดงพฤติกรรมตามความคาดหวังของตนเอง และความหมายของการมีตัวแบบด้านจิตอาสาในงานวิจัยนี้ว่า หมายถึง การที่บุคคลเคยเห็นการแสดงออกถึงพฤติกรรมจิตอาสาจากบิดา มารดา ผู้ปกครอง ครอบครัว เพื่อน ฯลฯ แล้วนำมาใช้เป็นพฤติกรรมตัวแบบหรือแม่แบบ หรือใช้เป็นแนวทางการกระทำ โดยใช้สติปัญญาเก็บจำไว้ จากนั้นจึงประสานความรู้ใหม่เข้ากับประสบการณ์เดิมและกำหนดเป็นการคาดหวังพร้อมกับแสดงพฤติกรรมตามความคาดหวังของตนเอง

การมีตัวแบบนั้นเป็นลักษณะของพฤติกรรมการเรียนรู้อย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่บุคคลสังเกตจากพฤติกรรมของตัวแบบ ซึ่งอาจเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียง ครู ผู้ปกครองหรือเพื่อนๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเห็นตัวแบบแสดงพฤติกรรมบางอย่างแล้วได้รับการเสริมแรง แนวโน้มที่จะลอกเลียนแบบพฤติกรรมของตัวแบบนั้นจะมีสูงในขณะเดียวกัน ถ้าตัวแบบแสดงพฤติกรรมบางอย่างแล้วได้รับการลงโทษจะเห็นได้ว่า บุคคลจะไม่เลียนแบบพฤติกรรมนั้น หลักการเรียนรู้โดยผ่านตัวแบบนี้ได้นำมาใช้กันอย่างมากมายในสังคมของเรา ดังจะเห็นได้จากในรายการโทรทัศน์ เราจะไม่ทำผิดกฎจราจร ตาวิเศษ การป้องกันเอดส์ การเลิกสูบบุหรี่ เป็นต้น

แบนดูรา (Bandura, 1975) มีความเชื่อว่า การเรียนรู้ของมนุษย์ส่วนมากเป็นการเรียนรู้โดยการสังเกต หรือการเลียนแบบ (observational Learning หรือ Modeling) นอกจากนี้ แบนดูราได้สรุปว่า พฤติกรรมของมนุษย์อาจแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท คือ

1. พฤติกรรมสนองตอบที่เกิดจากการเรียนรู้
2. พฤติกรรมที่เรียนรู้แต่ไม่เคยแสดงออกหรือกระทำ
3. พฤติกรรมที่ไม่เคยแสดงออกทางการกระทำเพราะไม่เคยเรียนรู้จริงๆ
- 5) การสนับสนุนทางสังคมกับพฤติกรรมจิตอาสา

ผู้ศึกษาได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า มีนักวิจัยรวมถึงนักวิชาการจำนวนมากที่ได้ศึกษาและให้ความหมายของการสนับสนุนทางสังคมเอาไว้ที่น่าสนใจ โดยมีคุณลักษณะร่วมกัน ได้แก่ 1.เป็นการที่บุคคลได้รับความรัก ความอบอุ่น การตอบสนอง ฯลฯ จากสังคมของตน 2.การ

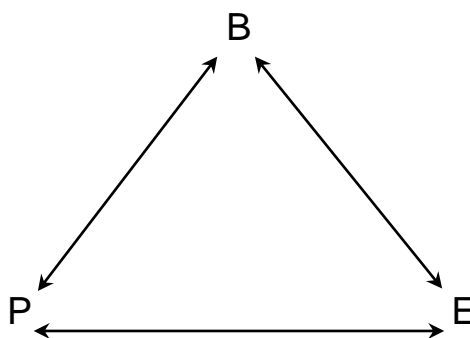
สนับสนุนอาจจะเป็นทางด้านจิตใจ วัตถุประสงค์ของ หรือข้อมูลข่าวสารก็ได้ ตัวอย่างเช่น โทอิส (Thoits 1982 : 146 อ้างถึงใน ธิดาชนก วงศ์พิทักษ์, 2556 : 37) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การสนับสนุนทางสังคมนั้น หมายถึง ระดับความต้องการพื้นฐานที่จะได้รับการตอบสนอง โดยการติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในสังคม ความต้องการพื้นฐานทางสังคม ซึ่งโทอิสเองได้ระบุสิ่งที่สนับสนุนโดยสามารถพิจารณาเป็น 3 ด้าน คือ การสนับสนุนด้านอารมณ์และสังคม ได้แก่ ความต้องการความรัก การยอมรับ การยกย่อง การเห็นคุณค่า การเป็นเจ้าของ ความมีชื่อเสียง และความปลอดภัย การสนับสนุนทางด้านเครื่องมือ เช่น การช่วยเหลือวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ที่สามารถเติมเต็มในการทำงานหรือหน้าที่ที่รับผิดชอบให้สำเร็จ และสุดท้ายคือ การสนับสนุนด้านข้อมูลข่าวสาร เช่นการให้คำแนะนำ ข้อมูลป้อนกลับ หรือข้อมูลเกี่ยวกับการทำงาน วันทนีย์ วาสิกะลิน และคณะ (2541 : 99) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การสนับสนุนทางสังคม หมายถึง การที่บุคคลในสังคมได้รับความรัก ความเอาใจใส่ เห็นคุณค่า ได้รับการยกย่อง มีความผูกพันซึ่งกันและกัน มีความรู้สึกเป็นส่วนร่วมในสังคมเดียวกัน มีการให้ความช่วยเหลือสังคมในด้านต่างๆ เช่น การให้คำแนะนำ การให้สิ่งของ การประเมิณเพื่อปรับปรุงให้ดีขึ้น การให้เวลา ให้ความคิดเห็น และการให้ข้อมูลข่าวสาร และศุภวิชัย จันทิพย์วงศ์ (2548 : 62) ได้ให้ความหมายว่า การสนับสนุนทางสังคม หมายถึง การที่บุคคลได้รับการส่งเสริมช่วยเหลือ สร้างเสริม และพัฒนาจากบุคคลหรือ เครือข่ายทางสังคม โดยการให้คำแนะนำ การเอาใจใส่ เป็นตัวอย่างที่ดี ยกย่องให้กำลังใจ เพื่อเกิดพฤติกรรมอันเป็นเป้าหมายเฉพาะ

โดยสรุปแล้ว การสนับสนุนทางสังคมโดยทั่วไปจะหมายถึง ความต้องการพื้นฐานที่จะได้รับการตอบสนอง โดยการติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในสังคม โดยการที่บุคคลได้รับความรัก ความเอาใจใส่ ยกย่องนับถือ และเห็นคุณค่า มีความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม มีความผูกพันซึ่งกันและกันได้รับการส่งเสริม การช่วยเหลือในด้านความรู้ ข้อมูลข่าวสาร ให้คำแนะนำที่สามารถนำไปใช้แก้ปัญหา และให้วัตถุประสงค์ของ เงิน และเวลา ซึ่งตอบสนองความต้องการหนึ่งๆ ได้อย่างเหมาะสม เพื่อให้เกิดพฤติกรรมอันเป็นเป้าหมายเฉพาะ

ในขณะที่การสนับสนุนทางสังคมต่อการมีพฤติกรรมจิตอาสา นั้นมีลักษณะคล้ายคลึงกับการสนับสนุนทางสังคมโดยทั่วไป แต่ผลของการสนับสนุนที่ได้นั้นคือ การเกิดพฤติกรรมเป้าหมาย อันมุ่งหวังให้ผู้ที่ได้รับการสนับสนุนเกิดความต้องการที่จะมีพฤติกรรมในการช่วยเหลือผู้อื่น มีจิตอันเป็นสาธารณะหรือกระทำการใดๆ อันมุ่งประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน ซึ่งอาจจะรวมเรียกได้ว่าการมีพฤติกรรมจิตอาสาตนเอง

2. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมจิตอาสา

ในงานวิจัยครั้งนี้ผู้ศึกษาได้นำทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมเชิงพุทธิปัญญา (Social Cognitive Learning Theory) ของอัลเบิร์ต แบนดูรา (Albert Bandura, 1986 : 22-24 อ้างถึงใน ธิตาชนก วงศ์พิทักษ์, 2556 : 21) เพื่ออธิบายปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมจิตอาสา โดยแบนดูรา มีความเชื่อว่าพฤติกรรมของคนเรานั้น ไม่ได้เกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากปัจจัยทางสภาพแวดล้อมอย่างเดียว หากแต่ว่าจะต้องมีปัจจัยส่วนบุคคลร่วมด้วยและการร่วมของปัจจัยส่วนบุคคลเหล่านั้นจะต้องร่วมกันในลักษณะที่กำหนดซึ่งกันและกัน (Reciprocal Determinism) กับปัจจัยทางด้านพฤติกรรมและสภาพแวดล้อม ซึ่งสามารถเขียนแผนภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 2.1 การกำหนดซึ่งกันและกันของปัจจัยทางพฤติกรรม(B) สาเหตุจากสิ่งแวดล้อม(E) ตัวบุคคล(P) ที่มีผลต่อการเรียนรู้และการกระทำ(Albert Bandura 1986 : 24 อ้างถึงใน ธิตาชนก วงศ์พิทักษ์, 2556)

แบนดูรา ได้สร้างทฤษฎี Triadic reciprocal determinism โดยได้เสนอว่า พฤติกรรมเกิดขึ้นเนื่องจากมีกลไกเกิดขึ้นระหว่าง 3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อกัน คือปัจจัยสภาพแวดล้อม ปัจจัยส่วนบุคคล และชนิดของพฤติกรรม ปัจจัยทั้งสามอาจมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมไม่เท่ากัน ปัจจัยบางตัวอาจมีอิทธิพลต่อการเกิดพฤติกรรมมากกว่าปัจจัยบางตัวในช่วงเวลาหนึ่ง แต่อาจมีอิทธิพลต่อการเกิดพฤติกรรมน้อยกว่าอีกปัจจัยหนึ่งในช่วงเวลาหนึ่ง แต่ปัจจัยทั้งสามจะไม่มีอิทธิพลเท่ากันพร้อมกันในช่วงเวลาเดียวกัน ทั้งนี้ผลเกี่ยวข้องกันจะเป็นอย่างไรขึ้นอยู่กับปัจเจกบุคคล พฤติกรรมที่จะแสดงออกและสภาพแวดล้อมในขณะที่เกิดพฤติกรรมนั้นขึ้น (สิริอร วิชชาวุธ, 2554 : 91) นอกจากองค์ประกอบดังกล่าวข้างต้นแล้ว พฤติกรรมของบุคคลยังเป็นผลมาจากการเรียนรู้ทางสังคม ซึ่งอาจจะเป็นประสบการณ์ตรง หรือประสบการณ์โดยอ้อมก็ได้ กล่าวคือ มนุษย์เรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์กับเหตุการณ์ และระหว่างพฤติกรรมกับผลที่เกิดจากพฤติกรรมนั้น ซึ่งการเรียนรู้เหล่านี้จะกลายเป็นความเชื่อที่มีผลในการควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ นอกจากนี้บุคคลมักจะใช้เงื่อนไขของ

สิ่งแวดล้อม และประสบการณ์ หรือผลลัพธ์ที่เกิดจากพฤติกรรมนั้นเป็นข้อมูลในการตัดสินใจที่จะแสดงพฤติกรรมครั้งต่อไป จึงอาจกล่าวได้ว่าพฤติกรรมของบุคคลจะเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางใด ย่อมขึ้นอยู่กับการเรียนรู้ที่ได้รับจากสังคมในเงื่อนไขดังกล่าว (Bandura, 1977 : 193 อ้างถึงใน ธิดาชนก วงศ์พิทักษ์, 2556 : 21)

การอาสาสมัครเป็นกิจกรรมใดๆก็ตามที่บุคคลใช้เวลาของตนเองไปทำประโยชน์ให้กับผู้อื่น กลุ่มบุคคล หรือ องค์กร (Wilson, 2000: 215 อ้างถึงใน อนุ เจริญวงศ์ระยัย, 2552 : 17) การอาสาสมัครนั้น เป็นกิจกรรมหนึ่งของการให้ความช่วยเหลือ เป็นกิจกรรมที่ได้รับการวางแผนไว้ล่วงหน้าเป็นอย่างดีจะเป็นกิจกรรมที่มีการพิจารณาอย่างมีแผน มีการลำดับความสำคัญและเลือกปฏิบัติกิจกรรมที่เหมาะสมกับความสามารถของตนเอง (Benson; et al. 1980: 89; citing Clary; et al, 1998: 1517 อ้างถึงใน อนุ เจริญวงศ์ระยัย, 2552 : 18) นอกจากนี้เพ็นเนอร์ (Penner, 2002 อ้างถึงใน อนุ เจริญวงศ์ระยัย, 2552 : 18) ได้ขยายความอีกว่าการอาสาสมัครเป็นกิจกรรมที่ต้องใช้ระยะเวลาในการดำเนินการเป็นระยะเวลานาน เป็นพฤติกรรมช่วยเหลือผู้อื่นที่ไม่รู้จักมาก่อนและดำเนินการภายใต้บริบทขององค์กร จากความหมายดังกล่าว เคลร์และคณะ (Clary; et al, 1998: 1517 อ้างถึงใน อนุ เจริญวงศ์ระยัย, 2552 : 18) ได้สรุปว่าคุณลักษณะของการอาสาสมัครไว้ว่าเป็น (1) ความพยายามหาโอกาสช่วยเหลือผู้อื่นอย่างกระตือรือร้น (2) อาจจะให้เวลาและความตั้งใจทุ่มเทให้กับงาน อาสาสมัครโดยเฉพาะกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการส่วนตัว (Personal need) (3) อาจจะทำให้เกิดความผูกพันกับการช่วยเหลือผู้อื่นซึ่งทำให้มีการใช้เวลาในการเป็นอาสาสมัครเป็นระยะเวลายาวนาน มีการทุ่มเทกำลัง และโอกาสในการเป็นอาสาสมัคร

การอาสาสมัครเป็นชนิดหนึ่งของพฤติกรรมช่วยเหลือสังคม (Prosocial behavior) นอกจากการอาสาสมัครแล้วยังมีพฤติกรรมอื่นๆ อีก เช่น การช่วยเหลือผู้อื่น (Helping behavior) การเป็นอาสาสมัครนั้นจะมีความแตกต่างกับการให้ความช่วยเหลือ (Helping) โดย การเป็นอาสาสมัครนั้นจะมีความเป็นทางการมากกว่า (Formal volunteering) และส่วนใหญ่จะอยู่ในบริบทขององค์กร ส่วนการช่วยเหลือนั้นเป็นการอาสาที่ไม่เป็นทางการ (Informal volunteering) ส่วนใหญ่จะอยู่ในบริบทส่วนบุคคลไม่เกี่ยวกับองค์กร เช่น การช่วยเหลือเพื่อน เพื่อนบ้าน เป็นต้น (Wilson; & Musick. 1997: 700 อ้างถึงใน อนุ เจริญวงศ์ระยัย, 2552 : 18)

3.งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ยุพา บุญอำนวยสุข (2545) ทำการศึกษาการทำความดีของเยาวชนเพื่อสังคม : กรณีศึกษานักเรียนโรงเรียนวัดบวรนิเวศ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชายล้วนโรงเรียนวัดบวรนิเวศ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร มีอายุระหว่าง 14 - 19 ปี ศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 พบว่า ตัวแปรหนึ่งที่ส่งเสริมให้เยาวชนทำความดีเพื่อสังคมคือ การเป็นแบบอย่าง

ของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง ที่ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างในการช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และมีจิตใจเมตตากรุณา ฐึ้งด้วยการกระทำและกิริยาท่าทาง และส่งเสริมสนับสนุนให้บุตรทำ

พรพรหม พรศพวก (2550) ทำการศึกษาเรื่องปัจจัยบางประการที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของนักเรียนช่วงชั้นที่ 4 ในสหวิทยาเขตกรุงเทพตะวันตก กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนช่วงชั้นที่ 4 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2549 ของโรงเรียนมัธยมหนองจอกในสหวิทยาเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 412 คน พบว่า การรับรู้ความสามารถของตนมีค่าน้ำหนักความสำคัญที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะ ในระดับสูง การรับรู้ความสามารถของตนจะเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมทางเลือกของบุคคลว่าจะตัดสินใจกระทำหรือไม่ โดยประเมินความสามารถของตนว่าอยู่ในระดับใด

อนุสรณ์ ทรัพย์พลอย (2551) ทำการศึกษาพฤติกรรมจิตอาสาของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมจิตอาสา และเปรียบเทียบพฤติกรรมจิตอาสาของนักศึกษาจำแนกตามตามเพศ คณะ และชั้นปี กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาที่กำลังศึกษาในระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1-4 มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม ปีการศึกษา 2551 จำนวน 377 คน ผลการศึกษาพบว่าพฤติกรรมจิตอาสาของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เหตุผลที่เป็นเพราะการเรียน การสอนของทางมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม หลักสูตรต่างๆในการจัดการเรียนการสอนของทุกคณะโดยเฉพาะในรายวิชาการศึกษาทั่วไป เช่น ความจริงของชีวิตหรือพฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตนที่เนื้อหาวิชามีส่วนในการปลูกฝังพฤติกรรมจิตอาสาทั้งทางตรงและทางอ้อม คือ นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ตระหนักถึงความสำคัญของการช่วยเหลือผู้อื่นหรือการปฏิบัติตนให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวมและประเทศชาติเมื่อพิจารณาเป็นด้านพบว่า พฤติกรรมจิตอาสาของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม อยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 3 ด้านคือ ในด้านการใช้ ด้านการถือเป็นหน้าที่และด้านการเคารพสิทธิ และการเปรียบเทียบพฤติกรรมจิตอาสาของนักศึกษาที่จำแนกตามตามเพศ คณะ และชั้นปี พบว่ามีพฤติกรรมไม่แตกต่างกัน

นวลละอ อแสงสุข (2552) ทำการศึกษาจิตสำนึกสาธารณะในเยาวชน กรณีศึกษานักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมที่แสดงออกด้านจิตสำนึกสาธารณะและเพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมที่แสดงออกด้านจิตสำนึกสาธารณะระหว่างนักศึกษาของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงที่มีสถานภาพต่างกันด้านเพศ ชั้นปี ภูมิภาค สถานภาพครอบครัว การเข้าร่วมกิจกรรมและบุคคลที่มีอิทธิพลในการเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาประจำภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2552 ของมหาวิทยาลัยรามคำแหง หัวหมาก บางกะปิ กรุงเทพมหานคร ชั้นปีที่ 1-4 จำนวน 440 คน ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงมีพฤติกรรมที่แสดงออกด้านจิตสำนึกสาธารณะโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยของพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการคำนึงถึงผู้อื่นที่ร่วมสัมพันธ์เป็นกลุ่มเดียวกันสูงที่สุด ความละเอียดต่อ

ความประพฤตินิสิตในสิ่งที่ผิด การเอาใจใส่เป็นธุระและเข้าร่วมในเรื่องของส่วนร่วม การตระหนักรู้และคำนึงถึงส่วนรวมร่วมกันและการมีสำนึกและยึดมั่นในระบบคุณธรรม จริยธรรม และในการเปรียบเทียบพฤติกรรมที่แสดงออกด้านจิตสำนึกสาธารณะระหว่างนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงที่จำแนกตามปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล พบว่า ด้านเพศที่ต่างกัน มีพฤติกรรมที่แสดงออกด้านจิตสำนึกสาธารณะโดยภาพรวมแตกต่างกัน ตามสภาพความจริงในสังคมเพศชายและหญิงในแต่ละสังคมมีการกำหนดให้เพศชายและหญิงเรียนรู้และปฏิบัติตนตามบทบาทที่แตกต่างกัน ด้านระดับชั้นปีที่ต่างกันมีพฤติกรรมที่แสดงออกด้านจิตสำนึกสาธารณะโดยภาพรวมแตกต่างกัน ด้านภูมิลำเนาต่างกัน มีพฤติกรรมที่แสดงออกด้านจิตสำนึกสาธารณะโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมของมหาวิทยาลัยต่างกัน มีพฤติกรรมที่แสดงออกด้านจิตสำนึกสาธารณะโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน และด้านบุคคลที่มีอิทธิพลในการเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมต่างกัน มีพฤติกรรมที่แสดงออกด้านจิตสำนึกสาธารณะโดยภาพรวมแตกต่างกัน

อนุ เจริญวงศ์ระยับ (2552) ทำการศึกษาเรื่องการรับรู้สภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษาและลักษณะส่วนบุคคลที่เอื้อต่อการเป็นอาสาสมัครอย่างยั่งยืนในนักศึกษาระดับปริญญาตรี กลุ่มตัวอย่างคือ นักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 3 และปีที่ 4 ที่เป็นสมาชิกสังกัด ชมรมด้านบำเพ็ญประโยชน์ จำนวน 23 มหาวิทยาลัย รวม 956 คน พบว่า แรงจูงใจอาสาสมัครมีอิทธิพลทางอ้อมต่อการอาสาสมัครอย่างยั่งยืน ผ่านเอกลักษณ์ในบทบาทอาสาสมัครแบบเฉพาะ

กฤตยา ท้วงษ์ (2552) ทำการศึกษา ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีพฤติกรรมอาสาของนิสิตนักศึกษาในกรุงเทพมหานคร จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 769 คน พบว่า นิสิตนักศึกษาที่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนปฏิบัติกิจกรรมอาสาสมัครมากกว่า มีการสนับสนุนทางสังคมมากกว่าจะทำให้มีพฤติกรรมอาสาสมัครมากกว่านิสิตนักศึกษาที่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ปฏิบัติ กิจกรรมอาสาสมัครน้อยกว่า มีการสนับสนุนทางสังคมน้อยกว่า ทั้งนี้เนื่องจากนิสิตนักศึกษาที่มีสมาชิกในครัวเรือนที่ปฏิบัติกิจกรรมอาสาและการสนับสนุนทางสังคมมีความสอดคล้องกันเพราะต่างก็เป็นส่วน ในการสนับสนุนส่งเสริมและเป็นแบบอย่างให้เกิดพฤติกรรมอาสา และได้เสนอแนะว่าการเป็นตัวแบบเชิงบทบาทจะทำให้ นิสิตนักศึกษามีพฤติกรรมทำกิจกรรมอาสาสมัครได้ นอกจากนี้ครูอาจารย์ และ สื่อมวลชนก็สามารถช่วยเสริมย้ำและกระตุ้นให้นิสิตนักศึกษาทำกิจกรรมอาสาสมัครให้มากขึ้นโดยอาจ สนับสนุนทั้งในเรื่องของทุนการให้ข่าวสาร และการเป็นแบบอย่างในการทำกิจกรรมอาสาสมัครจะเป็น แรงจูงใจในการทำกิจกรรมอาสาของนิสิตนักศึกษาได้

กรรณิกา มาโน (2553) ทำการศึกษาความหมายของชีวิตจิตอาสา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความหมายจิตอาสาและความหมายในชีวิตของผู้ที่ทำความดีจิตอาสา เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จำนวน 6 คน ผลการศึกษา

พบว่า จิตอาสาเป็นการให้โดยไม่หวังผลตอบแทน แบ่งออกเป็น 3 ประเด็น คือ สุขใจที่ได้ให้ ให้อด้วยใจ ไม่หวังให้ใครมารู้คือ การให้ด้วยใจที่อยากจะให้ และไม่หวังให้ใครต้องรับรู้ในสิ่งที่ทำ และประเด็นสุดท้าย คือ ให้เท่าที่ให้ได้การให้ตามศักยภาพ ให้ตามกำลังตามความสามารถที่มี เท่าที่จะทำได้ ด้านความรู้สึกที่ได้รับจากการทำกิจกรรม จิตอาสาก่อให้เกิดความผูกพัน 2 ประเด็นย่อยคือ ความรู้สึกที่ได้รับกลับมาจาก การสร้างประโยชน์ซึ่งจากความรู้สึกนี้ส่งผลให้ทำกิจกรรมจิตอาสาอย่างต่อเนื่อง และมิตรภาพที่เกิดขึ้นจากการทำกิจกรรมจิตอาสาเป็นเหมือนคนในครอบครัว และบ้านหลังที่สอง ด้านประสบการณ์และการเรียนรู้จากการทำกิจกรรมจิตอาสา ประกอบด้วย 2 ประเด็น คือ เรียนรู้นำไปใช้ในชีวิต และเรียนรู้ เพื่อเข้าใจ ในชีวิต เข้าใจถึงการอยู่ร่วมกัน การมองเห็นคุณค่าซึ่งกันและของคนที่อยู่ร่วมกันในสังคมเดียวกัน

ธนารัฐ มีสวอย อ้อมเดือน สดมณี และสุภาพร ธนะชานันท์ (2553) ทำการศึกษาเรื่อง การศึกษาการเห็นคุณค่าแท้ในตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล : กรณีศึกษา วิทยาลัยแพทย์แผนไทย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี กลุ่มตัวอย่างคือ นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการแพทย์แผนไทยประยุกต์ ชั้นปีที่ 1-4 ที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2551 วิทยาลัยการแพทย์แผนไทย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ใช้การเลือกแบบเฉพาะเจาะจง จำนวน 18 ราย พบว่า สาเหตุในด้านลักษณะทางจิตที่ส่งผลต่อการเห็นคุณค่าแท้ในตนเองของนักศึกษาพบว่า ได้แก่ การยอมรับตนเอง แบ่งได้เป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) การยอมรับในความสามารถที่จะตัดสินใจทำ 2) การยอมรับในความสามารถที่เป็นข้อจำกัดของตน และ 3) การยอมรับในความสามารถที่จะเกิดข้อผิดพลาดหรือความพ่ายแพ้ และการเคารพตนเอง

ปิ่นกนก วงศ์ปิ่นเพชรและคณะ (2553) ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตอาสาของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 492 คน ใช้เครื่องมือในการวิจัยเป็นแบบวัดจิตอาสาและปัจจัยที่เกี่ยวข้องอัน ได้แก่ เจตคติต่อจิตอาสา แรงจูงใจในการทำกิจกรรมจิตอาสา การได้รับการสนับสนุนทางสังคม ผลการวิจัยในประเด็นของการสนับสนุนทางสังคมนั้น พบว่า จิตอาสาของนักศึกษามีค่าอยู่ในระดับสูง และการได้รับการสนับสนุนทางสังคมอยู่ในระดับสูง รวมทั้งปัจจัยด้านบุคคลทุกตัวมีความสัมพันธ์ทางบวกกับจิตอาสาของนักศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05 และยังสามารถอธิบายความแปรปรวนของจิตอาสาได้ร้อยละ 48.8 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

ภัทรวรรณ องอาจ (2554) ทำการศึกษาการขัดเกลาทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะของนักศึกษามหาวิทยาลัยดุสิตธานี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการขัดเกลาทางสังคมและจิตสาธารณะ ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการขัดเกลาทางสังคมกับจิตสาธารณะ และเพื่อหาสมการในการพยากรณ์จิต

สาธารณะของนักศึกษาวิทยาลัยดุสิตธานี จากการขัดเกลาทางสังคม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ระดับปริญญาตรีวิทยาลัยดุสิตธานี ปีการศึกษา 2553 จำนวน 400 คน โดยวิธีการสุ่มตัวอย่าง ผลการศึกษาพบว่าระดับจิตสาธารณะของนักศึกษา อยู่ในระดับมาก เกิดจากการที่วิทยาลัยดุสิตธานีตระหนักเสมอว่าการพัฒนานักศึกษานั้น นอกจากการถ่ายทอดความรู้แล้ว การปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและจรรยาบรรณ ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมไทยเป็นสิ่งสำคัญ นอกจากนี้การขัดเกลาทางสังคมมีความสัมพันธ์กับจิตสาธารณะของนักศึกษาวิทยาลัยดุสิตธานี พบประเด็นสำคัญที่น่าสนใจ คือ การขัดเกลาทางสังคมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับจิตสาธารณะ ได้แก่ การขัดเกลาทางครอบครัว แม้นักศึกษาจะอยู่กับกลุ่มเพื่อนมากกว่าครอบครัว แต่ครอบครัวเป็นสถาบันแรกที่มีบทบาทโดยการอบรม สั่งสอนเป็นพื้นฐานที่ขัดเกลาให้นักศึกษามีจิตสาธารณะ การขัดเกลาทางสื่อมวลชน ซึ่งเข้ามามีอิทธิพลต่อความคิดของผู้คนในสังคมมากขึ้นการที่ได้รับข่าวสารจากสื่อในทางที่ดีและมีการนำเสนอบ่อยๆ ก็มีส่วนทำให้นักศึกษาเกิดเจตนาที่ดีต่อสิ่งนั้นๆ การขัดเกลาทางกลุ่มเพื่อน เป็นกลุ่มที่นักศึกษาวัยรุ่นให้ความสำคัญและการขัดเกลาทางสถาบันการศึกษาโดยตัวแทนของสถาบันการศึกษาคือ อาจารย์ ซึ่งเป็นผู้ให้วิชาความรู้ มีการจัดการเรียนการสอนเพื่อสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ตลอดจนปลูกฝังจิตสาธารณะให้กับนักศึกษา

ปัทวี สัตยวงศ์ทิพย์ (2555) ทำการศึกษาผลการใช้กิจกรรมจริยธรรมต่อสังคม ที่มีต่อการพัฒนาจิตสาธารณะของนิสิต มีวัตถุประสงค์เพื่อทดลองใช้กิจกรรมจริยธรรมต่อสังคม ที่มีต่อการพัฒนาจิตสาธารณะของนิสิต รายวิชา 265109 มนุษยศาสตร์เชิงบูรณาการ และศึกษาผลการใช้กิจกรรมจริยธรรมต่อสังคมที่มีต่อการพัฒนาจิตสาธารณะ กลุ่มเป้าหมายคือ นิสิตที่ลงทะเบียนเรียนวิชามนุษยศาสตร์เชิงบูรณาการ กลุ่ม 13 ชั้นปีที่ 1 จำนวน 66 คน ผลการศึกษาพบว่า กิจกรรมจริยธรรมต่อสังคมที่มีต่อการพัฒนาจิตสาธารณะคือ ความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อกิจกรรมจริยธรรมต่อสังคม จริยธรรมต่อสังคมทำให้นิสิตตระหนักถึงการทำประโยชน์เพื่อสังคม และทำให้มีกำลังใจในการกระทำความดีๆ เพื่อบุคคลอื่นและส่วนรวมโดยไม่หวังสิ่งตอบแทนและกิจกรรมจริยธรรมต่อสังคมทำให้ได้รับประสบการณ์ตรงจากการทำกิจกรรมเพื่อสังคม มีผลต่อการพัฒนาจิตสาธารณะ ดังนี้ ลดความเห็นแก่ตัว มีความรู้สึกรักอยากช่วยเหลือคนอื่นมากขึ้นและทำแล้วก็ไม่หวังผลตอบแทนกลับมาเปิดใจกว้างมองสังคมกว้างมากขึ้น กล้าคิด กล้าทำ เป็นคนคิดบวกมากขึ้น ได้ทำสิ่งที่บางคนคิดว่าเล็กน้อยแต่ทำแล้วให้ประโยชน์มากในสังคม รู้สึกภูมิใจเมื่อเป็นผู้ให้ ทำให้ตนเองมีคุณค่ามากขึ้นเมื่อมีโอกาสจะร่วมกันทำอีกเรื่อยๆ เมื่อสรุปออกมาเป็นแต่ละด้าน พบว่า ผลที่มีต่อตนเอง ได้ฝึกการเป็นผู้ให้ โดยไม่หวังผลตอบแทน อยากช่วยเหลือสังคมเมื่อมีโอกาส เป็นการพัฒนาตนเองทั้งด้านความคิดสังคม และได้ประสบการณ์ ฝึกให้เป็นผู้รู้จักการทำประโยชน์เพื่อคนอื่น ผลต่อการได้ทำกิจกรรมร่วมกัน พบว่านิสิตยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น ได้รับมิตรภาพระหว่างเพื่อน ฝึกใช้ชีวิตร่วมกับ

ผู้อื่น มีความสามัคคีมากขึ้น ผลต่อสังคม พบว่าคิดว่าเป็นการปลูกฝังสิ่งดีงาม สังคมกลายเป็นสังคมที่เต็มไปด้วย ความเอื้อเฟื้อ เสียสละ เห็นความสำคัญสิ่งต่างๆ รอบตัว

ัญญา ธรรมิสกุล (2556) ทำการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมจิตสาธารณะของนักศึกษา ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ วิทยาลัยเทคโนโลยีอรรถวิทย์พัฒนการ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมจิตสาธารณะ ศึกษาพฤติกรรมจิตสาธารณะ ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยกับพฤติกรรมจิตสาธารณะ และสร้างสมการพยากรณ์พฤติกรรมจิตสาธารณะของนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพวิทยาลัยเทคโนโลยีอรรถวิทย์พัฒนการ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ นักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่1-3 ประจำปีการศึกษา 2556 จำนวน 434 คน ผลการศึกษาพบว่าความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมจิตสาธารณะ คือ ด้านอาคารและสถานที่ ด้านระเบียบวินัยในวิทยาลัย ด้านการให้บริการห้องเรียนพิเศษ ด้านกิจกรรมนักศึกษา และด้านอิทธิพลกลุ่มเพื่อนอยู่ในระดับมาก คิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมจิตสาธารณะได้พิจารณาด้านการใช้สิ่งของในวิทยาลัยและด้านการเคารพสิทธิ ศึกษาเรื่องจิตสำนึกต่อสาธารณสมบัติ พฤติกรรมการรับผิดชอบต่อสาธารณสมบัติด้วยการหลีกเลี่ยงการใช้ที่ก่อให้เกิดความชำรุดเสียหายและการเคารพสิทธิในการใช้สาธารณสมบัติของผู้อื่น ทุกด้านอยู่ในระดับมาก ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยกับพฤติกรรมจิตสาธารณะของนักศึกษา พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมจิตสาธารณะอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 คือ ด้านอิทธิพลกลุ่มเพื่อน มีความสัมพันธ์มากที่สุด และปัจจัยที่มีอำนาจพยากรณ์พฤติกรรมจิตสาธารณะ คือ ด้านอิทธิพลกลุ่มเพื่อน

อังสนา อัครพิศาลและคณะ (2556) ทำการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับระดับจิตอาสาของนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยสภาพแวดล้อมบางประการที่มีอิทธิพลต่อระดับจิตอาสาของนักศึกษา และศึกษาแนวทางการเสริมสร้างจิตอาสาแก่นักศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือนักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1-4 ปีการศึกษา 2555 จำนวน 1,150 คน ผลการศึกษาพบว่าระดับจิตอาสาของนักศึกษา คือ การมีจิตอาสาที่กระทำตามความคาดหวังของครอบครัวและสังคมหรือกลุ่มที่ตนเป็นสมาชิกและเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่านักศึกษามีจิตอาสามากที่สุดในการเสียสละต่อสังคม ด้านการช่วยเหลือผู้อื่น และด้านความมุ่งมั่นพัฒนา การศึกษาปัจจัยสภาพแวดล้อมบางประการที่มีอิทธิพลต่อระดับจิตอาสาของนักศึกษา พบว่าปัจจัยด้านสถาบัน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับระดับจิตอาสา รองลงมาคือ ด้านการเรียนรู้ด้วยตนเองและร่วมกับผู้อื่น และด้านการสนับสนุนจากครอบครัว เหตุผลที่นักศึกษาคิดว่าทำ ให้ตนเองเข้าร่วมกิจกรรมจิตอาสา คือ เป็นการทำประโยชน์เพื่อคนอื่นมากที่สุด รองลงมา คือ มีความสุขและพึงพอใจที่ได้ทำกิจกรรมเพื่อสังคม รู้สึกภาคภูมิใจในการมีส่วนช่วยขับเคลื่อนกิจกรรมเพื่อสังคม เชื่อตามคำสอนในศาสนาที่ว่า การทำความดีเป็นสิ่งที่ควรปฏิบัติ และเห็นว่าการทำกิจกรรมเพื่อสังคมเป็นสิ่งที่พึงปฏิบัติตามลำดับ 24

ตั้งแนวทางการเสริมสร้างจิตอาสาแก่นักศึกษามหาวิทยาลัยควรส่งเสริมการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับจิตอาสาในด้านการบำเพ็ญประโยชน์ เพื่อผู้อื่น กิจกรรมที่ทำให้ผู้เข้าร่วมมีความรู้สึกรักภูมิใจในการมีส่วนร่วมร่วมในการพัฒนาสังคมให้มากขึ้น พร้อมทั้งสนับสนุนงบประมาณและอุปกรณ์ และควรประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่างๆของมหาวิทยาลัยให้มากขึ้นกว่าเดิม

ธิดาชนก วงศ์พิทักษ์ (2556) ทำการศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมจิตอาสาของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กลุ่มตัวอย่างคือ นิสิตที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 ปีการศึกษา 2554 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จำนวน 400 คน พบว่า ระดับพฤติกรรมจิตอาสาของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยรวมอยู่ในระดับสูง มีค่าเฉลี่ยโดยรวมเท่ากับ 3.50 เนื่องจากนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมค่อนข้างมากตั้งแต่เริ่มต้นปีการศึกษาที่มหาวิทยาลัยจัดขึ้น และเพื่อสร้างความสัมพันธ์กับเพื่อนหรือผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมด้วยกัน

ศิริสุข นาคะเสนีย์ ชูลี ปัญจะผลินกุล และศศิวิมล โมอ่อน (2557) ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมจิตสาธารณะของนักศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ เปรียบเทียบพฤติกรรมจิตสาธารณะของนักศึกษาจำแนกตามเพศ สาขาวิชา และชั้นปีที่ศึกษา และความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายใน และปัจจัยภายนอกกับพฤติกรรมจิตสาธารณะของนักศึกษาคณะศิลปศาสตร์ กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาคณะศิลปศาสตร์ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2556 จำนวน 230 คน พบว่า ปัจจัยภายในมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมจิตสาธารณะโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

จิตติยา วาจี (2559) ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมจิตสาธารณะของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาแห่งหนึ่ง ในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมจิตสาธารณะอยู่ในระดับสูงทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ ปัจจัยการปลูกฝังจากโรงเรียน รองลงมา ปัจจัยด้านการอบรมเลี้ยงดู ปัจจัยด้านจิตสาธารณะ และปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคม ตามลำดับ

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องแสดงให้เห็นถึงการมีจิตอาสาของเยาวชนที่เพิ่มมากขึ้นจากเมื่อก่อนเนื่องด้วยหลายปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นพื้นฐานครอบครัว สังคม หรือแนวทางกาดำเนินชีวิต